

Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
Kilis 7 Aralık University Journal of Social Sciences
ISSN 2146-4561
Haziran/June 2020, 9 (18): 109-126

Sınıf Öğretmeni Adaylarının Değer Yönelimleri: Bir Durum Çalışması

Value Aspects of Pre-Service Elementary Teachers: A Case Study

Esat YILDIRIM

Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,
İstanbul/TÜRKİYE e-posta: esatyldrrmm@gmail.com
Orcid.org/0000-0002-2292-4277

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article types: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 29 Nisan 2020/ 29 April 2020

Kabul Tarihi/Accepted: 11 Haziran 2020/11 June 2020

Yayın Sezonu/Pub Date Season: Haziran 2020/June 2020

Atıf/Cite as: Yıldırım, Esat (2020), Sınıf Öğretmeni Adaylarının Değer Yönelimleri: Bir Durum Çalışması/ Value Aspects Of Pre-Service Elementary Teachers: A Case Study, *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (19), 109-126, doi:<https://doi.org/10.31834/kilissbd.728884>

Rights reserved.
For Permissions
sbedergi@kilis.edu.tr

SINIF ÖĞRETMENİ ADAYLARININ DEĞER YÖNELİMLERİ: BİR DURUM ÇALIŞMASI¹

ÖZ

Bu çalışma, öğrencilerin yaşadığı çevreye yönelik görüşlerinin oluşmasında ve yaşamın bir parçası olan değerlerin kazandırılmasında doğrudan etkili olacak sınıf öğretmeni adaylarının görüşleri doğrultusunda, müfredatta öncelikle hangi değerlerin verilmesine yönelik görüşlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu araştırma nitel araştırma desenlerinden durum çalışması desenine göre tasarlanmış nitel bir çalışmadır. Araştırmanın çalışma grubunu 2017-2018 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde bir devlet üniversitesinin üçüncü ve dördüncü sınıflarında okuyan 99 sınıf öğretmeni adayı oluşturmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde ölçüt örneklemeden faydalanılmıştır. Bu araştırma da sınıf öğretmeni adaylarının üçüncü ve dördüncü sınıftan seçilmesinde, öğretmen adaylarının genellikle sosyal bilgiler öğretimi, okul deneyimi ve öğretmenlik uygulaması gibi birçok dersi almış olmalarının yanında ayrıca araştırmaya gönüllü olarak katılmaları da ölçüt olarak alınmıştır. Araştırmada öğretmen adaylarının müfredatta öncelikle yer verilmesini istedikleri değerler ile ilgili olarak görüşleri yarı yapılandırılmış görüşme formu ile belirlenmiştir. Katılımcılara yöneltilen açık uçlu sorular sonucunda elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Araştırma bulgularına göre sınıf öğretmeni adaylarının müfredatta özellikle yer almasını istediği ve benimsedikleri değerlerin sırasıyla en çok “Vatanseverlik” değeri ve “Bağımsızlık” değerlerinin olduğu görülmüştür. Ayrıca öğretmen adayları “Adalet” ve “Adil olma” değerlerine de önem verdiklerine ulaşılmıştır. Bunun yanında “Sorumluluk”, “Alçakgönüllülük” ve “Estetik” değerleri ise en az benimsenen değerler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu verilerden hareketle ilgili kurum ve kuruluşlara önerilerde bulunulacaktır.

Anahtar kelimeler: Değer, Değer eğitimi, İlkokul, Öğretmen adayı, Müfredat, Sınıf öğretmeni adayı

VALUE ASPECTS OF PRE-SERVICE ELEMENTARY TEACHERS: A CASE STUDY

ABSTRACT

This study aims to reveal the perceptions of which values should be in the updated curriculum for the classroom teacher candidates who will be directly influential in gaining values and creating an opinion world. This research is a qualitative study designed in a qualitative pattern. The study group of is composed of 99 class teacher candidates who are studying in the third and fourth grade in the spring semester of 2017-2018 academic year. The study group were determined according to criterion sampling method which is in purpose sampling methods.

¹ Bu çalışmanın kısa özeti; 6. Uluslararası Eğitim Bilimleri Kongresi, 3-5 Mayıs 2018, Alanya’da sunulmuştur.

Within the scope of this research, in the third and fourth grades of teacher candidates, teacher candidates should have taken many courses such as social studies education, school experience and teaching practice and they were taken as voluntary participation in the research. The data obtained as a result of open-ended questions asked to participants were evaluated by Content Analysis Method. The research data in accordance with the technique of open-ended questions were collected by using a semistructured interview consisting of questions. According to research findings, classroom teacher candidates have reached the most important results in their values of patriotism, independence, justice, fairness, equality, honesty and respect. In addition, "Responsibility", "Humility" and "Aesthetics" are mentioned as the least important values. Proposals will be made to relevant institutions and organizations by going out of these data.

Keywords: Value, Value education, Elementary school, Teacher candidate, Curriculum, Pre-service elementary

GİRİŞ

“Değer” nesnelere, kişileri, düşünce zincirini, durumları ve hareketleri iyi ya da kötü; istenen veya istenmeyen yargılarımızı sağlayan ilkeleri ifade etmektedir (Halsted and Taylor, 2000:169) Değer yargıları, bir şeyin istenilen iyi ya da istenilmeyen kötü olduğunu vurgulayan söyleyişler (Güngör, 1998); nelerin doğru olabileceğini, nelerin yanlış olabileceğini, neyin iyi olup neyin iyi olmadığını belirlemeyi amaçlayan ölçütler (Şişman, 2002); paylaşılan ve genellenabilir tutumlardır (Yapıcı ve Zengin, 2003).

Son yüzyılda vatandaş yetiştirilmesiyle ilgili yapılan çalışmalarda ülkelerin belli başlı değerlerle donanmış vatandaşlar yetiştirme çabaları gözlenmektedir. Eğitimciler yetiştirilecek vatandaşların bazı evrensel ve yerel değerlerle donanmasının önemine değinmişlerdir. Artan toplumsal problemlerden (saygısızlık, hoşgörüsüzlük ve şiddet eğilimi) yetişkinlere nazaran çocukların, daha fazla etkilendiği bilinmektedir. Birçok ülkedeki aileler bu sorunların değer öğretimiyle çözüme kavuşacağı yönünde fikir beyan etmişlerdir (Tilman, 2000). Değer eğitiminin öncelikli olarak iki hedefi bulunmaktadır. Bu hedeflerden ilki; insanların ve gençlerin yaşamdan daha fazla tat alması ve karakterli olmalarına yardımcı olmaktır. İkinci amacı ise; toplumun iyiliğine katkı sağlamaktır (Akbaş, 2011:348). Değerlerin kazanılmasında hiç şüphesiz aileler, içinde bulunduğumuz çevre ve eğitim kurumu ile ilgili kuruluşlar çok önemli bir rol üstlenmektedir. Değerler eğitimi ilk olarak ailede başlamakta ve aileye bu konuda önemli sorumluluklar düşmektedir (Aydın, 2005; Balat ve Dağal, 2006; Doğanay, 2006; Vrasmas, 2001). Aileden sonra bu misyonu önemli ölçüde eğitim kurumlarına yüklenilmiştir. Bu bağlamda eğitim kurumları değerlerin kazandırılmasında çok önemli görev ve sorumluluk taşımaktadır. Okullar

aileden alınan değerleri pekiştirmekte ve eğitim programı doğrultusunda öğrencilere yeni değerler kazandırmaktadır (Keskin, 2008; Hökelekli ve Gündüz, 2007). Okullar çocukların aile ve çevresinden edindikleri yanlış ve eksik öğrenmeleri düzelterek çocukları hayata hazırlayan faydalı kurumlardır (Küçükahmet, 2004:2). Eğitim kurumları, değerlerin yeni kuşaklara aktarılmasında önemli bir basamak olarak görülmekte (Akbaş, 2011:348), bu görevi öğretmenler üstlenmekte (Bacanlı, 2011:18) ve bu görevinin yanında öğretmenler, davranışları ile öğrencilerine örnek olmaktadır. Öğretmenin sözünde duran güvenilir kişi olması, derslerine hazırlanarak girmesi, giyim kuşamında tertip ve düzene dikkat etmeleri, değerlerin kazandırılması ve özümsemesinde öğrencilere önemli katkılar sağlamaktadır (Balcı, 1991:58; Şen, 2007:15). Tyree ve Vence (1997) değer öğretiminde öğretmen; rol model olmanın yanı sıra, sınıf ortamı içerisinde öğrencileri ortak bir payda da buluşturmalı, her öğrenciye görev sorumluluğu verip onların kişisel gelişimlerine katkı sağlayabilmelidir. Bununla birlikte öğrencileri birçok konuda cesaretlendirerek yaşamın bir parçası olan değerleri benimsetmelidir. Bu bağlamda öğretmen, öğrencileri ortaklaşa çalışmaya teşvik edip tartışma ve paylaşım ortamları oluşturmalıdır (Akt. Dilmaç, 1999:23). Kazandırılması hedeflenen değerlerin belirlenmesi konusunda Dünyada yapılan çalışmalara bakıldığında, 12 eğitimcinin katılımıyla 1926 yılında New York'ta hazırlanan Yaşayan Değerler Eğitim Programında tespit edilen değerler; barış, işbirliği, saygı, mutluluk, sevgi, sorumluluk, tolerans, sadelik, dürüstlük, özgürlük, alçakgönüllülük (tevazu), dayanışma (birliktelik)'dir (Tillman, 2000). Bununla birlikte Türkiye'de ise MEB'in 2013 yılında yayınladığı değerler eğitimi yönergesinde belirlenen değerler; “sevgi, sorumluluk, saygı, hoşgörü, duyarlılık, özgüven, empati, adil olma, cesaret, liderlik, nazik olmak, dostluk, yardımlaşma, dayanışma, temizlik, doğruluk, dürüstlük, aile birliğine önem verme, bağımsız ve özgür düşünebilme, iyimserlik, estetik duyguların geliştirilmesi, misafirperverlik, vatanseverlik, iyilik yapmak, çalışkanlık, paylaşımcı olmak, şefkat - merhamet, selamlaşma, alçakgönüllülük, kültürel mirasa sahip çıkma, fedakârlık 'tır” (MEB Değerler Eğitimi Yönergesi, 2013). Toplumun büyük bir hızla değişim ve gelişim gösterdiği günümüzde durağan bir yapıda olmayan değerlerde de birtakım değişiklikler olmuştur. Toplumlarda meydana gelen değişimler toplumun bir parçası olan kurum ve kuruluşlarla birlikte değerler de buna paralel olarak değişecektir (Pighin, 2005:8). Nitekim 2017 müfredat programında da değerlerle ilgili bazı değişikliğe gidilmiştir. Müfredatta özellikle aile birliğine önem verme ve bağımsızlık değerlerinin ön planda olduğu görülmektedir. Bunun yanında 2018 müfredatında da 2017 müfredat programı üzerine bazı değişiklikler yapılmış ve eski öğretim programlarında yer alan değerler sadeleştirilip

birleştirilerek kök değer olarak müfredattaki yerini almıştır. Söz konusu kök değerler “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” olarak sıralanmıştır (MEB, 2018). 2018 müfredatında yer alan kök değerler incelendiğinde de adalet, dürüstlük, saygı, sevgi vatanseverlik gibi değerlerin yer aldığı görülmektedir. Kişinin, benimsediği değerlere yönelik olarak yaptığı sıralama o değerlere olan yaşantısıyla ve o değerleri içselleştirmesi ile doğrudan ilişkili olduğu söylenebilir. Kişilerin önemsedikleri değerlerin sıralamaları hiç şüphesiz birbirinden farklıdır. Bir kişinin en çok önemsedığı bir değer, bir başkası için çok önemsenmeyebilir (Güngör, 1993:23). Yaşamın her alanında öğrencilerin hayatına dokunan ve öğrencilerin bilgi, beceri, değer gibi bilişsel ve duyuşsal alanların gelişmesinde rolü olan öğretmenlerin önemi hiç şüphesiz yadsınamaz. Bu bağlamda sınıf öğretmeni adaylarının değer öğretimi ve değerlerle ilgili düşünceleri ve görüşleri, ilerde öğretmen olup öğrencilerin yaşamlarına dokunacağından dolayı önemli görülmektedir. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı, sınıf öğretmeni adaylarının müfredatta öncelikle hangi değerlerin verilmesi gerektiğine ilişkin görüşlerini ortaya koymaktır. Bu amaç kapsamında aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Sınıf öğretmeni adaylarının görüşlerine göre, ilkokul müfredatında öncelikle yer verilmesi gereken değerler nelerdir?
2. Sınıf öğretmeni adaylarının görüşlerine göre, ilkokul müfredatında öncelikle yer verilmesi gereken değerlerin gerekçeleri nelerdir?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Deseni

Bu çalışma, sınıf öğretmeni adaylarının görüşleri doğrultusunda müfredatta öncelikle hangi değerlerin verilmesi gerektiğine yönelik görüşlerini ortaya koymayı amaçladığından nitel araştırma desenlerinden durum çalışması desenine göre tasarlanmıştır. Nitel araştırmalarda “Durum çalışması, sınırlı bir sistemin ayrıntılı ve kapsamlı bir şekilde betimlenmesi ve incelenmesidir”. Aynı şekilde durum çalışmalarının en belirgin özelliği çalışmanın nesnesi yani vakanın sınırlandırılmasıdır (Merriam, 2013:40). Stake (2005:443)’in de belirttiği gibi durum çalışması, “neyin araştırılacağını seçmekten” daha az metodolojik bir seçimdir. Araştırılacak şey sınırlı bir sistemdir (Smith, 1978). Bu çalışmada da sınırlı sayıda bir grup katılımcının görüşleri bütüncül bir yaklaşımla araştırıldığından durum çalışması niteliğindedir.

2.2. Çalışma Grubu

Bu çalışma, 2017-2018 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Türkiye’de bir Devlet Üniversitesi’nin Sınıf Öğretmenliği Bölümü üçüncü ve dördüncü sınıfında okuyan 99 sınıf öğretmeni adayıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örneklemeden yararlanılmıştır. Bu araştırma kapsamında katılımcıların, üçüncü ve dördüncü sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının seçilmiş olması; sınıf öğretmeni adaylarının genellikle sosyal bilgiler öğretimi, okul deneyimi ve öğretmenlik uygulaması, vatandaşlık bilgisi gibi birçok dersi almış olmaları ölçüt alınmıştır. Ayrıca sınıf öğretmeni adaylarının araştırmaya kendi istekleri doğrultusunda gönüllü bir şekilde katılmaları da ölçüt olarak alınmıştır. Bu örnekleme yöntemindeki temel anlayış, önceden belirlenmiş birçok ölçütü karşılayan durumların çalışılmasıdır (Yıldırım, Şimşek, 2011).

2.3. Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada katılımcılarla görüşmeye geçmeden önce tüm katılımcılar araştırmacının amacı hakkında bilgilendirildi. Araştırma da katılımlarının gönüllülük esasına dayalı olarak gerçekleştirileceği, araştırmada hiçbir şekilde isim verilmeyeceği ve her bir öğretmen adayına kod isim verileceği açıklanmıştır. Bu bağlamda araştırmacının gizliliği ve güvenliği konusunda öğretmen adaylarına güven verildiği söylenebilir.

Literatüre bakıldığında durum çalışması araştırmalarında, görüşme ve gözlem gibi veri toplama araçlarından yararlanıldığı görülmektedir (Zainal, 2007). Araştırma kapsamında bu çalışmada da veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Görüşme formu hazırlanırken örnekleme dışında olan 7 sınıf öğretmeni adayı ile ön görüşmeler yapılmış ve değer konusu ile ilgili alan yazın incelenmiştir. Elde edilen veriler ışığında görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formunu doktorasını yapmış ve değerler eğitimi ile ilgili çalışmaları olan bir öğretim üyesi incelemiş, uzman görüşü ve önerileri doğrultusunda form düzeltilmiştir. Uzman görüşü doğrultusunda görüşme formu üzerinde dil bilgisi ile ilgili düzenlemeler de yapılmış olup daha sonra forma son şekli verilmiştir. Görüşme formu iki bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde cinsiyet ve sınıf düzeyine ilişkin sorular yöneltilmiştir. İkinci bölümde ise görüşme sorusuna yer verilmiştir. Görüşme formunda sınıf öğretmeni adaylarına müfredatta öncelikle yer verilmesi gereken değerlerin neler olduğu sorulmuştur. Ayrıca sınıf öğretmeni adaylarına, sıraladıkları değerleri nedenleri ile birlikte açıklamaları istenmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin elde edilebilmesi için katılımcıların yarı-yapılandırılmış görüşme formlarını gönüllü bir şekilde doldurmaları sağlanmıştır. Nitel verilerin analizinde içerik analizi yönteminden yararlanılmıştır. İçerik analizi, araştırmada toplanan nitel verileri açıklayabilecek kavramların ve ilişkiler örüntüsünün kodlar ve temalar çerçevesinde anlaşılır bir şekilde düzenlenip yorumlanması sürecidir. Buradaki temel amaç, toplanan nitel verileri okunabilir ve anlaşılır hale getirebilmek için bu verileri açıklayabilecek kavramlara ve içeriklere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Ayrıca verilerin analizinde sayı ve yüzdelerden faydalanılarak görsellik sağlanmıştır.

2.5. Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Araştırma süreci boyunca birtakım güvenilirlik ve geçerlilik süreci de yerine getirilmiştir. Bu amaçla nitel araştırmada güvenilirliği sağlamak amacıyla görüşlerinin doğru olduğundan emin olmak için uygulamadan birkaç gün sonra öğrencilerle tekrar görüşülmüş öğrencilerden doldurdukları yarı yapılandırılmış görüşme formunu tekrar tekrar okumaları ve düşüncelerini onaylamaları istenmiştir. Bu süreç her bir öğrenci için yaklaşık 5 dakika sürmüştür. Böylece bu işlem toplam bir haftalık süre zarfında tamamlanmıştır. Lincoln ve Guba'nın (1985) katılımcı teyidi olarak anladıkları bu yöntem ile bu araştırmada iç geçerliliği ve güvenilirliği sağlama amacı güdülmüştür. Ayrıca iç geçerliliği arttırmak için katılımcıların doğrudan alıntılarına çok sık başvurulmuştur. Doğrudan alıntılara yer verilirken, katılımcılar SÖ1, SÖ2, vb. kod isimlerle gösterilmiştir. Örneğin; SÖ5, Sınıf öğretmeni adayı 5. sıradaki katılımcıyı göstermektedir.

Araştırma süreci içerisinde araştırma deseni, katılımcılar, veri toplama süreci ve analizler ayrıntılı bir şekilde açıklanarak araştırmanın dış geçerliliği artırılmaya çalışılmıştır.

2.6. Araştırma Etiği

Araştırmanın yapılabilmesi için çalışmaya katılan katılımcılardan sözel onay alınmıştır.

3. BULGULAR

Sınıf öğretmeni adaylarının müfredatta öncelikle hangi değerlerin verilmesi gerektiğine yönelik algılarını ortaya koymayı amaçlayan bu araştırmada elde edilen bulgular aşağıda sunulmaktadır. Bulguların sunumunda öğretmen adaylarının görüşlerinden doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Doğrudan alıntılar sunulurken öğretmen adayı (SÖ) biçiminde

kısaltılmıştır. Aşağıdaki Tablo 'da katılımcıların cinsiyete göre dağılımları gösterilmiştir.

Tablo 1: Öğretmen adaylarının cinsiyete göre dağılımı

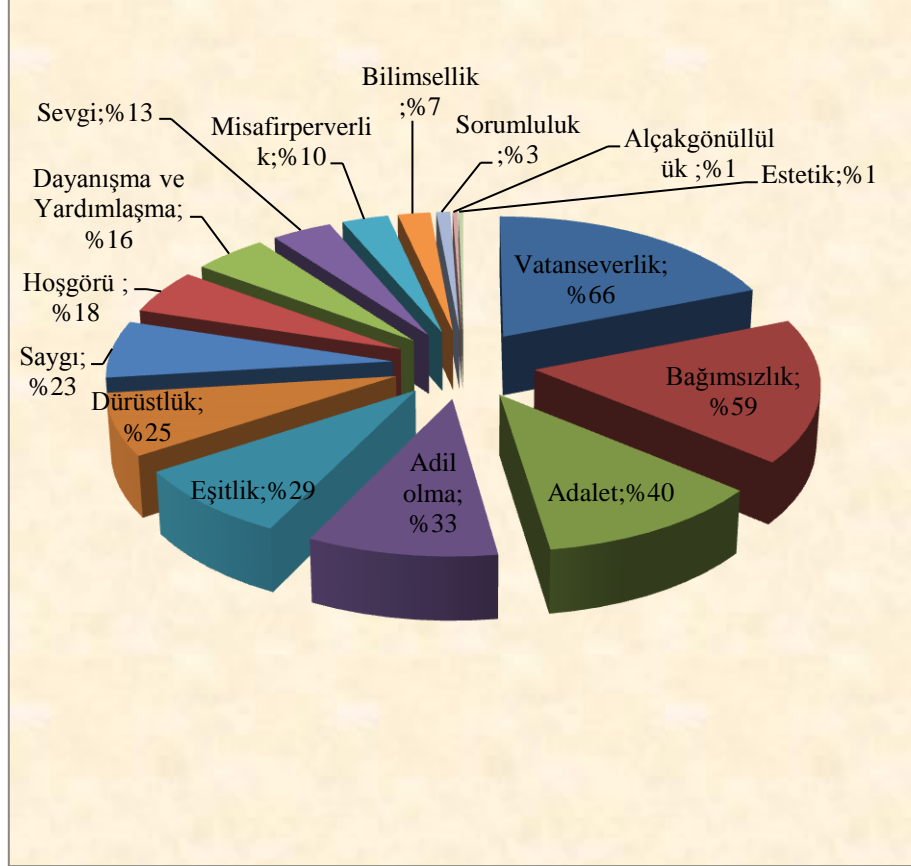
Cinsiyet	n	%
Kadın	52	53
Erkek	47	47
Toplam	99	%100

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan Sınıf öğretmeni adaylarının 52’si kadın, 47’si ise erkek öğretmen adaylarından oluşmaktadır. Öğretmen adaylarının çoğunluğunu kadın öğretmen adayları oluşturmasında, kadın öğretmenlerin bu bölümü daha çok tercih ettiğinden kaynaklandığı söylenebilir.

3.1. Sınıf öğretmeni adaylarının Müfredatta yer almasını istedikleri öncelikli değerler

Sınıf öğretmeni adaylarına müfredatta öncelikle yer verilmesi gereken değerlerin neler olabileceği ile ilgili değerler ve yüzdeleri görsellik açısından aşağıdaki şekilde gösterilmiştir. Aşağıdaki Şekil 1’de sınıf öğretmeni adaylarının müfredatta öncelikle yer verilmesini istedikleri değerlere yönelik pasta grafiği verilmiştir.

Şekil 1: Müfredatta öncelikle yer verilmesi gereken değerlere ait pasta grafiği

Yukarıdaki Şekil 1 incelendiğinde sınıf öğretmeni adayların %66'sı vatansızlık, %59'u bağımsızlık, %44'ü adalet, %33'ü adil olma, %29'u eşitlik ve %25'i ise dürüstlük değerini ön plana çıkarmıştır. Ayrıca aşağıdaki Tablo 2'de de sınıf öğretmeni adaylarının en çok önemsedikleri değerler sırasıyla frekanslarıyla birlikte gösterilmiştir.

Tablo 2: Müfredatta öncelikle yer verilmesi gereken değerler

Değerler	f
Vatanseverlik	65
Bağımsızlık	58
Adalet	40
Adil olma	33
Eşitlik	29
Dürüstlük	25
Saygı	23
Hoşgörü	18
Dayanışma ve Yardımlaşma	16
Sevgi	13
Misafirperverlik	10
Bilimsellik	7
Sorumluluk	3
Alçakgönüllülük	1
Estetik	1

Tablo 2 incelendiğinde sınıf öğretmeni adaylarının önemsedikleri değerlerin başında “vatanseverlik” ve “bağımsızlık” değeri olduğu görülmektedir. Üçüncü sırada “adalet” ve dördüncü sırada “adil olma” beşinci sırada ise “eşitlik” ve “dürüstlük” değerleri öğretmen adaylarının en önemli gördükleri değerler olarak bulunmuştur. Diğer değerlere göre az önemsenen değerlerin ise “estetik” ve “alçakgönüllülük” değerleri olduğu görülmektedir. Sınıf öğretmeni adaylarının öncelikli olarak toplumsal değerlere daha fazla önem verdikleri tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının toplumsal değerler içerisinde “vatanseverlik” ve “bağımsızlık” değerlerini özellikle ön plana çıkarmasında, ülkemizde ve komşu ülkelerde yaşanan olayların bu duruma önemli derecede etki ettiği söylenebilir.

Sınıf öğretmeni adaylarından 65’i “vatanseverlik” değerini, 58’i ise “bağımsızlık” değerinin ön planda olması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Öğretmen adaylarından SÖ21, SÖ53 ve SÖ92 kodlu sınıf öğretmeni adaylarının konu hakkındaki görüşleri şu şekildedir:

“En önemli değerlerin başında vatanseverlik gelir benim için. Çünkü ülkemiz son yıllarda gerek içte ve gerek dışarda çok fazla olumsuz olaylara maruz kalmıştır. Yakın zamanda hain darbe girişimini vatanını sevenlerle nasıl püskürtüldüğünü gördük. Bizim başka vatanımız yok. Hemen yanı başımızdaki Suriye gibi olmak istemiyorsak vatanımıza devletimize sahip çıkmamız gerekiyor. Bunun yolu da özellikle bir sınıf öğretmeni adayı olarak öğrencilerimize vatan sevgisini aşılamamız gerektiğini düşünüyorum.” (SÖ21-Vatanseverlik).

“Vatanını bayrağını ülkesini seven gençlere ihtiyacımız var. Ülkenin dört tarafı kan gölüne dönmüş durumda. İçimize nifak tohumu sokmak isteyenlerden dolayı böyle bir nesil yetiştirmeliyiz. Bu gençlerle istediğimiz hedeflere ulaşabiliriz” (SÖ92-Vatanseverlik).

“Ulusal değerlerimizin başında bağımsızlık değeri gelmeli bence. Bir ulusun her şeyden önemlisi dışa bağımlı olmadan kendi göbek bağına yine kendisi kesmesi gerekir. Çünkü bağımsız uluslar kendine özgü değerler oluşturabilir. Bağımsızlığını kaybetmiş bir milletin gelenek-görenek ve en önemlisi değerlerinden bahsedilmez ki bunların hiçbir kıymeti de yoktur. ” (SÖ53-Bağımsızlık).

Sınıf öğretmeni adaylarından 40’ı “Adalet” değerini, 33’ü “Adil olma” değeri ve 29’u “Eşitlik” değerini ön plana çıkarmıştır. Öğretmen adaylarından SÖ5, SÖ49 ve SÖ80 kodlu sınıf öğretmeni adaylarının konu ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

“Ulusları ayakta tutan hukuktur. Hukukun üstünlüğüne saygı gösteren milletler tarih boyunca ayakta kalabilmiş ve varlığını günümüze kadar devam ettirebilmişlerdir. Adalet, hukukun ve devletlerin varlık sebebidir. Bundan dolayı devletler adaletli olmalı milletin hakkına gasp etmemeli milletini hak ve özgürlükler çerçevesinde korumalıdır Toplumunu oluşturan bireyleri de adaletli bir şekilde yetiştirirsen geleceğe yönelik zaman zaman toplumlarda meydana gelen adaletsizliğinde önüne geçmiş olursun .” (SÖ5-Adalet).

“Bence en önemli değerlerin başında adil olma gelmelidir. Herkese hak ettiği şekilde yaşam alanı ve imkânlar veren toplumlar hakkaniyetle yaklaşmış olur ve adil olmanın gereğini yapmış olur. Bu şekilde bazı toplumlarda gördüğümüz adam kayırma, rüşvet vb. olumsuz hadiselerin önüne set çekmiş oluruz.” (SÖ49-Adil olma).

“Eşitlik değeri yine evrensel değerlerin başında gelmelidir bana göre. Bu değerle toplumlar gelişimsel olarak yol alır ve insanlığa önem verilmiş olunur. Duygu ve düşüncelerimizi korkusuzca ve özgür bir ortamda anlatabilmemiz ve hakkımızı savunabilmemiz tüm insanlığa belli bir yaşam alanı sağlar. Bu evrensel değerlerin bana göre olmazsa olmazı dil, din, ırk

ayrımı gözetmeksizin tüm insanlığı bir görmesi, insana insan olduğu için değer vermesidir ve onun kutsal yaşam hakkını bazı çıkarlar uğruna yok etmemesidir” (SÖ80-Eşitlik).

Sınıf öğretmeni adaylarından 25’i “Dürüstlük” değerini, 23’ü ise “Saygı” değerinin ön planda olması gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarından SÖ33, SÖ68 ve SÖ70 kodlu sınıf öğretmeni adaylarının konu ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

“Bence en önemli değerdir dürüstlük. Dürüstlük tüm erdemlerin temelidir, insanlar doğruluktan şaşmazlarsa etraflarına güneş misali ışık saçarlar. Dürüst insan hem bedenen hem de ruhen çok rahat olur. Bence İnsana, insanlığa kalabilecek en büyük mirastır. Tolstoy’unda dediği gibi dürüstlük pahalı bir mülktür. Bundan dolayı öğrencilerimizi bu denli hayati bir öneme sahip olan dürüstlük değeri ile büyütmeliyiz ki toplumda kötü ve olumsuz bir durumla karşılaşma olasılığını düşük seviyede tutabilelim.” (SÖ33-Dürüstlük).

“Ulusların kendi hak ve hukukuna ve bağımsızlıklarına saygı gösterdiği gibi diğer bütün uluslarında hakkına hukukuna ve bağımsızlıklarına saygı göstermelidir. Bunun yanında uluslar inanç ve değerlere de saygı duymalı, güçlü olan ulusların diğer ulusların zenginliklerine ve değerlerine saldırmamalıdır. Ayrıca günümüzde en büyük evrensel sorunların nedeni olan ötekileştirme ve sudan sebeplerden dolayı ulusların kültür ve inançlarına saldırılması da evrensel değerlere aykırıdır.” (SÖ70-Saygı).

“Saygı değerini benimseyen ve bunun göstergesi, çok kötü bir durumda olanlara bile ... onun hak hukuk bedensel ve ruhsal alanına girmeden her şeyi ile saygı duymaktır.” (SÖ68-Saygı).

Yine aynı şekilde Balay ve Kaya (2015)’nin çalışmasında araştırmaya katılan öğretmen adaylarının, devam ettikleri programa göre saygı, adalet, sadakat, cesaret, dürüstlük, zarafet ve güven boyutlarındaki ahlaki değer yönelimleri çalışmasında, Sınıf öğretmeni adaylarının, Müzik ve Resim-iş bölümünde okuyan öğretmen adaylarına göre “Saygı” ve “Dürüstlük” boyutunda Sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının lehine anlamlı fark bulunmuştur.

Sınıf öğretmeni adaylarının 16’sı “dayanışma ve yardımlaşma” değerinin ön planda olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu konu ile ilgili SÖ73 kodlu katılımcının görüşü şu şekildedir:

“Biz büyük bir ecdadın torunlarıyız. Nice yoksul, nice mazlum ve daha nice zor durumda kalan ülkelerin imdadına zor günlerinde yetişen ecdadımız, düşmanına dahi merhamet ile yaklaşmış ve yardımda bulunmuştur. Biz de bugün aramıza nifak sokanlara, bizi değerlerimizden ayıranlara en güzel cevabı birbirimize yardımda bulunarak ve dayanışma ruhu içerisinde verebiliriz ancak” (SÖ73-Yardımlaşma-dayanışma)

Sınıf öğretmeni adaylarından 13’ü “Sevgi”, 10’u ise “Misafirperverlik” değerinin ön planda olması gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarından SÖ63 ve SÖ18 kodlu sınıf öğretmeni adaylarının konu ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

“Bana göre hayatın doğduğu kaynak sevgi pınarıdır. Hayatı sevgi ile anlamlı ve mutlu kılabiliriz. Sevgi mutluluk, huzur ve paylaşmaktır. Öğrencilerimize ancak sevgiyi içselleştirirsek gerçek huzuru toplumca yakalayabiliriz. Bu bakımdan sevgi tohumunun atıldığı yerde, mutluluk, barış, huzur meyve verir.” (SÖ63-Sevgi).

“Toplum olarak misafirperverlik değerini önemseyemediğimiz söylenebilir. Nitekim bunu komşumuz olan Suriye’den gelenlere örnek teşkil ettiğimizi tüm dünyaya göstermiş olduğumuzu düşünüyorum. Ne güzeldir ki kendi ülkesini terk etmiş, vatanından yoksun olmuş insanlara kucak açmak, onları tüm farklılıkları ile kabul etmek. Dünya devletlerine örnek olması açısından “misafirperverlik” değerini önemsiyorum.”(SÖ18-Misafirperverlik).

Sınıf öğretmeni adaylarından 3’ü “sorumluluk”, 1’i ise “alçakgönüllülük” değerinin ön planda olması gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarından SÖ5 kodlu sınıf öğretmeni adaylarının konu ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

“Alçakgönüllü olma temel insani davranışlardan biridir, Kişinin tutumlarıyla ilgilidir, kişisel alana girer ve bundan dolayı önemlidir.” (SÖ5-Alçakgönüllülük).

Sınıf öğretmeni adaylarından 1’i ise “estetik” değerinin önemine vurgu yapmıştır. Estetik değerinin az önemsenen değerler arasında yer alması olası bir durumdur. Farklı zamanlarda ve farklı gruplarla yapılan araştırmalarda çıkan sonuçlar da bu durumu destekler niteliktedir. Nitekim Güngör (1993)’ün değer konusuna yönelik yaptığı araştırmada çalışmaya katılan bütün grupların estetik değerinin son sıralarda tercih ettiği görülmüştür. Benzer bir sonuç Sarı (2005)’nin öğretmen adaylarıyla yaptığı araştırmada da ortaya çıkmıştır. Sarı (2005) öğretmen adaylarının değer tercihleri sıralamasında önem derecesine göre son sıralarda estetik değerinin olduğu sonucuna ulaşmıştır.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Toplumların kültürleri, onların değer tercihleri ile kendini göstermektedir. Türk toplumunun kültürü de onların değer tercihleri üzerinde yansımaktadır. Hiç şüphesiz değerlerin kazandırılmasında ve aktarılmasında öğretmenlerin önemi yadsınamaz bir gerçektir. Öğrencilerin öğretmenlerin değer yargılarından etkilendiği de bilinmektedir (Halstead & Taylor, 2000). Bundan dolayı öğretmenlerin sahip oldukları değerlerin anlaşılması ve betimlenmesi önemlidir.

Sınıf öğretmeni adaylarının müfredatta öncelikli olarak hangi değerlerin yer almasına yönelik görüşlerini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada elde edilen bulgular neticesinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Sınıf öğretmeni adaylarının en çok benimsedikleri ve müfredatta yer almasını istedikleri değerler sırasıyla "vatanseverlik", "bağımsızlık", "adalet", "adil olma", "eşitlik", "dürüstlük", "saygı", "hoşgörü", "yardımlaşma ve dayanışma", "sevgi" ve "misafirperverlik" değerlerine önem verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç bütün olarak değerlendirildiğinde sınıf öğretmeni adaylarının önce toplumsal daha sonra bireysel değerlere önem verdikleri söylenebilir. Selvi (2006) ve Kesici (2008) çalışmalarında demokratik değerlerin adalet, eşitlik, hoşgörü olma, farklılıklara saygı ve dürüstlük gibi değerleri kapsadığını belirtmektedir. Benzer şekilde Goss (1997) yaptığı araştırmada en çok tercih edilen değerlerin başında dürüstlük, doğruluk ve saygı değerleri geldiğini belirtmiştir. Buna göre yapılan çalışmada sınıf öğretmeni adaylarının önem sırasına göre yaptığı tercihlerde milli ve demokratik değerlerin ön plana çıktığı söylenebilir.

Yapılan araştırma sonucunda en önemli değer olarak verilen "vatanseverlik"; Sarı (2005)'nin değer tercihleri ile ilgili yaptığı çalışmada öğretmen adaylarının en çok önemsedikleri değer kategorisinin "siyasi" değerler olduğu ve bu araştırmadaki sonuçla benzerlik gösterdiği söylenebilir. Yıldırım (2009) ise sınıf öğretmenlerinin ilköğretim öğrencilerine kazandırılması gereken temel değerler arasında "vatanseverlik" değerini öne çıkardıklarını ortaya koymuştur. Buradan yola çıkarak "vatanseverlik" değerinin kültürel bir miras olduğu ve sonradan kazanılamayacağı varlık sebebimizin olmasının yanında, komşu ülkelerde hala devam eden savaş, terör ve istikrarsızlıktan dolayı bu değer önemi bugün daha iyi anlaşıldığı söylenebilir. Yine aynı şekilde Aktepe ve Yel (2009)'in ilköğretim öğretmenleri ile yaptığı çalışmada öğretmenlerin en çok, adalet, eşitlik, saygı ve dürüstlük gibi değerlere önem verdikleri sonucuna ulaşmışlardır. Nitekim yapılan çalışmamızda da benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Öğretmen adaylarının “dürüst”, “eşitlik ilkesini gözeten”, “adil olma” gibi değerlerin sınıf öğretmeni adayları tarafından temel değerler olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Çelikten ve diğerleri'ne (2005) göre bir öğretilerde bulunması öngörülen özelliklerden biri "öğrencilere karşı açık görüşlü ve objektif olma" özelliğidir. Araştırmada yer alan “eşitlik” ve “adil olma” bulgusunun bu ifadeleri desteklediği söylenebilir. Ayrıca Whitney (1986) tarafından yapılan çalışmada da dürüstlük değerinin eğitim programında ilk sıralarda yer alması gerektiğini ortaya koymuştur.

Araştırmada yer alan “dürüstlük” bulgusunun bu ifadeleri desteklediği söylenebilir.

Türk toplumunun gelenek ve göreneklerinde de çok önemli bir yere sahip olan ve toplum tarafından benimsenmiş "misafirperverlik" değerinin öğretmen adaylarınca çok az sayıda tercih edilmesi, öğretmen adayların bu değeri çok fazla önemsemediği sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Yapılan çalışmamıza benzer sonuçlar ortaya çıkaran Acun, Yücel, Önder ve Tarman (2013)'da araştırmalarında öğretmenlerin en az önemsedikleri değerler arasında misafirperverlik değerinin olduğunu ortaya koymuşlardır.

Bu araştırmada Sınıf öğretmeni adayları sırasıyla " sorumluluk", "alçakgönüllülük" ve "estetik" değerlerini en az önemsedikleri değerler olarak ifade etmiştir. Balcı ve Yelken'in (2013) değer ve değerler eğitimi uygulaması ile ilgili öğretmen görüşleri çalışmasında diğer değerlere göre en az önem verilen değer estetik değer olduğu sonucunu ortaya çıkarmışlardır. Ancak bunun yanında alan yazında sorumluluk değerinin bazı çalışmalarda (Damon, 2002; Josephson, 2002) ilk sıralarda yer alan değer olarak da görülmektedir.

Araştırmanın sonuçları neticesinde şu önerilerde bulunulabilir;

Eğitim Fakülteleri programlarında bizzat değerler eğitimi ile ilgili bir ders verilmelidir. Çalışmadan elde edilen bulgular neticesinde ortaya çıkan değer sıralamasında yer bulamayan değerlere yönelik kapsayıcı ve derinlemesine araştırmaların yapılması önerilebilir. Çalışmamıza benzer çalışmalar aile boyutunda da ele alınabilir. Düzeyi düşük ve en az önemsenen değerlerin daha üst seviyede kazandırılabilmesi için bu değerlere yönelik programlarda daha fazla yer verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Acun**, İsmail, **Yücel**, Cemil, **Önder**, Ahmet, ve **Tarman**, Bülent,(2013), "Değerler: Kim Ne Kadar Değer Veriyor?". *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 191-206.
- Akbaş**, Oktay, (2004), "*Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*", Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi Ankara.
- Akbaş**, Oktay, (2011), *Sosyal Bilgilerde Değer ve Öğretimi*. B. Tay & A. Öcal içinde, *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* (s.343-370). Ankara: Pegem Akademi.

- Aktepe**, Vedat ve **Yel**, Selma, (2009), İlköğretim Öğretmenlerinin Değer Yargılarının Betimlenmesi: Kırşehir İli Örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(3), 607-622.
- Balay**, Refik ve **Kaya**, Ahmet, (2014), Eğitim Fakültesinde Okuyan Öğretmen Adaylarının Ahlaki Değer Yönelimleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(28), 7-45.
- Balcı**, F. Ayşe ve **Yelken**, Tuğba Yanpar, (2013), İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerler ve Değer Eğitimi Uygulamaları Konusunda Öğretmen Görüşleri. Ahi Evran Üniversitesi *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 195-213.
- Balcı**, Nalan, (2008), “İlköğretim Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değer Eğitimi Etkililiği” Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Bölümü Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Creswell**, John W, (2007), *Research design. Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Sage publication, California.
- Damon**, William (2002). *Character Education*. Hoover Institution Press: USA [Online] Retrieved on 24-April-2020, at URL: <http://www.hoover.org/publications/books/2993036.html>. and [Online] Retrieved on 19-March-2020, at URL: books.google.com.tr/books?isbn=0817929622.
- Goss**, Robert Pike, (1997). *Norms and Values for a Public Administration Ethics. Unpublished Doctoral Dissertation*, University of Colorado at Denver, Available from <http://proquest.umi.com> adresinden 08/04/2020.
- Güngör**, Erol, (1993), *Değerler psikolojisi*. Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Yayınları.
- Güngör**, Erol, (1998), *Ahlak psikolojisi ve Sosyal Ahlak*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Halstead**, J. Mark and **Taylor**, Monica J, (2000), Learning and teaching about values: a review of recent research. *Cambridge Journal of Education*. 30 (2), 169-202.
- Hökekleli**, Hayati ve **Gündüz**, Turgay. (2007), Üstün Yetenekli Çocukların Değer Yönelimleri ve Eğitimleri. *Eğitim ve Değerler*.
- Josephson**, Michael (2002). *Making Ethical Decision*. [Online] Retrieved on 24-April-2020, at URL: <http://josephsoninstitute.org/MED/index.html>.

- Kesici**, Şahin, (2008), Teacher's Opinions About Building a Democratic Classroom, *Journal of Instructional Psychology*, 35(2),192-203.
- Keskin**, Yusuf ve **Öğretici**, Bekir, (2013), Sosyal bilgiler dersinde “duyarlılık” değerinin etkinlikler yoluyla kazandırılması: Nitel bir araştırma. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 143-181.
- Küçükahmet**, Leyla, (2004), *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Lincoln**, Yvonna and **Guba**, Egon G, (1985), *Naturalistic Inquiry*, Beverly Hills, CA: Sage.
- Merriam**, Sharan B, (2013), *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin bir Rehber*. (Çev.: Selahattin Turan). Ankara: Nobel Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı**, (2013), *Değerler Eğitimi Yönergesi*.
- Pıghın**, Gerda, (2005), *Çocuklara Değer Aktarımı*. İzmir: İlya Yayınları.
- Sarı**, Enver, (2005), Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(10), 73–88.
- Selvi**, Kıymet, (2006), Developing a Teacher Trainees' Democratic Values Scale: Validity and Reliability Analyses, *Social Behavior and Personality*, 34(9), 1171-1178.
- Smith**, Louis M, (1978), An Evolving Logic of Participant Observation, Educational Ethnography and Other Case Studies, *Review of Research in Education*, 6(1), 316-377
- Stake**, Robert E, (2005), *Qualitative Case Studies*. In N. K Denzin &YS. Lincoln (Eds), *The Stage Handbook of Qualitative Research* (3 rd ed.) (pp.443-466). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Şen**, Ülker, (2007), “*Millî Eğitim Bakanlığı'nın 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eser Yoluyla Türkçe Eğitiminde Değerler Öğretimi Üzerine bir Araştırma*”, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Şişman**, Mehmet, (2002), *Örgüt kültürü*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Tillman**, Diane (2000), *Living Values Activities for Young Adults*. Deerfield Beach-Florida: Health Communications Inc.
- Veugelers**, Wiel and **Vedder**, Paul, (2003), Values in teaching. *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, 9 (4), 377-389.

Whitney, Iris Bomar, (1986). *The Status of Values Education in The Middle and Junior High Schools of Tennessee* (Doctoral dissertation, Tennessee State University). Retrieved from <http://digitalscholarship.tnstate.edu/dissertations/AAI8802627>

Yapıcı, Asım ve Zengin, Zeki Salih, (2003), İlâhiyat Fakültesi Öğrencilerinin Değer Tercih Sıralamaları Üzerine Psikolojik Bir Araştırma: Çukurova Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(4), 173-206.

Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, Kasım, (2009), Values Education Experiences of Turkish Class Teachers. A phenomological approach. *Eğitim Araştırmaları-Eurasian Journal of Educational Research*, 35, 165-184.

Zainal, Zaidah (2007). Case Study as a Research Method, *Jurnal Kemanusiaan*, 9, 1-6.